

*****

RAGAD ADVERTENTIE:

Kabar premili: 1 — 30 temboeng f 1.—
Langkoengipoen, saben 10 temboeng oetawi
kirang: f 0,50.

Advertentie limrah: f 0,15 sagaris:
(apes: f 1,25).
Moendoet kapatjak langkoeng saking sa-
pisan, oetawi moendoet dados lengganan,
teping rembag roemijin kalijan admini-
stratie.

Hoofdredacteur:

B. SOEMARNA

kabantoe

REDACTIE - COMMISSIE.

*****

SWARA-TAMA

SERAT KABAR KATHOLIEK

== Medal saben dinten Djoemowah. ==

*****

REGINIPOEN LENGGANAN

SWARA TAMA

sampoen kalijan regining Soera Katholiek

1 taoen . . . . . f 7,50 } njoewoen kabajar
1/2 . . . . . f 3,75 } roemijin.

Adresipoen Redactie lan Administratie:

IGNATIUS - COLLEGE

DJOKJAKARTA.

*****

Drukkerij „Canisius“ Djokja.

ISINIPOEN.

Matikelaken wedaling arta — Wa-
nita lan politik — Katoer sadèrèk
C. Wastitilah lan sadèrèk T. R. —
Katoer sadèrèk Mertagati — Blaka
soeta — Ketak Wates — Diprajitna
— Wadjibipoen pamoelangan ing
atasipoen raos adi pèni — K. W.
Kalasan — Gabroe Wlingi 31 Au-
gustus 1929 — Djampinipoen poe-
nana — Ontjèn sekar gambir melati
— Oerap-sari — Correspondentie.

PRADJA RAHAJOE.

Mretikelaken wedaling arta.

Sanadjan bab makaten poenika
sampoen kerep karembag, éwasan-
manten boten wonten awonipoen
manawi koela ing ngriki njaosi
sesoeloeh sakedik, soepados para
koelina ngasta arta saged saé lan
prajogi anggènipoen nandjakaken.
Awit moerih gesangipoen sadèrèk
tata lan tentrem, prakawis poenika
perloe sanget.

Koela boten badé maoni oetawi
mantjahi dateng ingkang gadah pa-
ngoenandika makaten: „Barang do-
nja ikoe diparingaké marang ma-
noengsa, soepaja dianggo; ija di-
anggo seneng-seneng. Angger ora
dianggo nglakoni ala baé, rak loe-
wih prajoga katimbang disimpen,
prasasat dipendem ing lemah. Apa
goenané mangkono ikoe?”

Kasinggihan makaten poenika.
Ananging barang poenapa kémawon
sadaja rak kedah mawi takaran.
Neda (mangan) poenika, wah, boten
namoeng prajogi kémawon, nanging
malah kedah. Dados ladjeng saka-
djengipoen kémawon? Jèn kladoek
poenapa boten damel soesah? Mila
panganggènipoen barang sanès ing-
gih kedah mawi oekoeran lan ener.
Djaman madjeng, inggih toemoet
madjeng: bab padatan, panganggé,
mapanaken salira, nglenggahi dra-
djad lan sasaminipoen. Déné sada-
ja-sadaja kedah kanalar pandjang.
Gemi nastiti poenika saé; éwadéné
tijang kedah ndjagi, soepados sam-
poen ngantos dados koemed alijas
tjetil, kados déné watak loma blaba
saged dados ngebrèh, ngawoet-
awoet banda tanpa tandja, samangsa
loemangkah ing wates.

Lan ing sapoenika kados-poendi
watesipoen? Kados-poendi saged-
ipoen tijang mangertos, poenika
ngebrèh poenapa boten? Sebab
wonten tijang ingkang tjoetjoel arta
wadana roepijah nama dèrèng kraos;
wonten ingkang saweg ngedalaken
saroepijah kémawon, sampoen noen-
djang-noendjang. Poenapa malih
oeger tijang kedah nglenggahi dra-
djad.

Badé ngrantjing sadèrèngipoen,
liripoen, damel oekoeran oemoem,
ingkang saged toemoedjoe dateng
saben tijang, poenika boten namoeng
angèl, nanging boten saged. Mila
oeger tijang kedah ngreka - ngreka
lan nginten-inten pijambak, sapinten
sagedipoen ngedalaken arta, sa-
mangsa priksa mlebetipoen (sinten
kémawon soemerep pamedalipoen
pijambak). Poenapa katah ingkang
sampoeng gadah pétang makaten?

Tijang kedah ngreken: jatra mle-
bet semanten, dados ingkang medal
boten kénging langkah saking se-
manten. Poma sampoem mendet
oekoeranipoen tijang sanès, ingkang
pamedalipoen bokmanawi tikel kalih
oetawi tiga lan ingkang saged oegi
boten manggali dinten wingking.
Poenapa malih tijang kedah ndjagi,
sampoem ngantos alitipoen pas,
agengipoen ngantos njowok. Sasa-
ged-saged malah kedah gadah tir-
ahan kanggé betah sanès, ingkang
boten saged kasoemerepan ing sa-
dèrèngipoen, oepami sakit.

Doemoegi ing ngriki koela saweg
ngrembag, sapinten katahipoen arta
ingkang medal. Lah sapoenika ka-
dos-poendi anggènipoen kedah nge-
dalaken, tegesipoen dipoendamel
poenapa?

Saking pamanggih koela, tijang
kedah gadah kapoeroenan mireng-

RETRAITE.

In de maand September zal van Maandagavond
den 23sten tot Donderdagavond den 26sten in het Xa-
verius-College te Moentilan eene retraite gegeven
worden

VOOR NEDERLANDSCH - SPREKENDE JAVANEN.

Vergoeding voor verblijfkosten f 5.—

Zich aan te melden aan het Xaverius-College
te Moentilan.

De Rector.

aken pirembag saé, santosa pika-
djenganipoen sarta panggah kaan-
tepanipoen.

Nandjakaken arta poenika wonten
warni kalih: dateng barang ingkang
perloe saèstoe lan boten patosa
perloe. Ingkang kaéwokaken perloe
i. p.

1. Sadaja ingkang damel saé lan
nglestantoenaken kasarasaning ba-
dan. Katah tijang soepé bab poe-
nika. Eman mboetjal jatra kanggé
neda, nanging boten éman kanggé
toembas barang ingkang boten won-
ten perloenipoen.

2. Bab ngoepakara laré. Wonten
tijang sepoeh, ingkang owel ngedal-
aken arta kanggé mbandani anak;
poeroena, inggih namoeng margi
gadag pangadjeng-adjeng poen laré
ing bédjeng kénginga dipoennoe-
noeti.

3. Damel saé dateng sesami.
Poenika inggih klebet koewadjaban
ingkang kedah katindakaken.

Déné nandjakaken jatra dateng
barang ingkang boten patosa perloe
poenika manawi jatra waoe kanggé
toembas rerenggan, ingkang sakedik
pigoenanipoen: oepami sandangan.
O katah tijang ingkang saged ngirit
prakawis poenika, lan boten mawi
rangoe-rangoe jèn ladjeng keplorot
dradjadiipoen. Sebab ing djaman
samangké bab poenika mila ragi
kesangeten. Soemangga dipoenpang-
galih saèstoe poenika. S.

LARASATI.

WANITA LAN POLITIEK.

3. Sebab-sebabipoen ingkang
mrajogèkaken wontenipoen
vrouwenkiesrecht.

Sebab ingkang asring kakanggèk-
aken nganjang dateng vrouwenkies-
recht i. p.

a. „Tijang èstri sami déné gadah
wewenang kaerèh - saé lan tijang
djaler. Sarèhning wewenangipoen
tijang èstri lan djaler, soepados ka-
erèh - saé sami, mila tijang èstri
inggih kedah kakéngingaken toe-
moet ngrembag pangreh.”

Kita boten ngoekiri, bilih wewe-
nang kaerèh-saé waoe tijang èstri
mila gadah lan wewenang waoe
sami lan wewenangipoen tijang dja-
ler, nanging kita inggih mangertos,
bilih wewenang poenika boten badé
dados sebabipoen tijang èstri kawen-
angaken kados tijang djaler. Boten
kok sadaja ingkang toemoedjoe da-
teng tijang djaler, kénging ladjeng
kalèmaraken dateng tijang èstri.
Poenapa ingkang dados wewenang-
ing tijang djaler sadaja ladjeng ké-
nging dados sebab? Mangké ladjeng
kados-poendi poenika?

Déné wewenang waoe namoeng
kanggé ngèngètaken dateng pangreh,
soepados sampoem ngantos bilih
sih anggènipoen ngerèhaken, balik
ngrembaga dateng sadajanipoen. Lan
makaten poenika saged kelampahan,
senadjan ta tijang èstri boten toe-
moet ngrembag.

b. Sawenèhing tijang tjarijos ma-
katen: „wewenang milih poenika
wewenang kodrat, dados sadaja

tijang djaler èstri kedah kakénging-
aken.”

Inkang koemawani witjanten ma-
katen poenika, ingkang ngoemgi
dedasar lepat, dedasar klintoe; sebab
manoet poenika, gesang sesarengan
(maatschappij) ladjeng adedasar ti-
jang idjèn-idjèn, liripoen: wonten-
ipoen saking kaljengipoen tijang
katah. Ingkang njepeng pangreh bo-
ten nama gegentosing ingkang Maha-
koewasa, nanging namoeng tijang
limrah ambtenaar blaka sesoelihi-
poen tijang katah. Panginten poenika
genah lepat. Staat poenika pranatan
manoet kodrat, kakersakaken ing-
kang Maha-koewasa, dados ing-
kang njepeng pangreh sesoelihiipoen
Goesti Allah. Sadaja pangowas
saking Pandjenenganipoen.

Wewenang milih dados sanès
wewenang kodrat (natuurrecht),
nanging wewenang lampiran (at-
tributief) kaparingan dateng tijang
déneng staat, soepados kabetahan
oemoem saged toemindak kados
mestiniipoen.

c. Saopami kiesrecht meksa sa-
nès wewenang kodrat, nanging
wewenang lampiran „pradja kedah
maringaken dateng sadaja tijang,
dados inggih dateng tijang èstri,
djer sadaja tijang poenika sami.”

Ing Sw. Tm. No. 29 sampoem
koela atoreraken, bilih wewenang
waoe boten kedah kaparingaken da-
teng tijang idjèn-idjèn, anggènipoen
dados tijang (als zoodanig) nanging
dateng gegelitaning maatschappij
(familie, huisgezin). Lan sarèhning
ingkang dados gegentosipoen rajat
kalijan ndjawi poenika tijang djaler,
mila kiesrecht ingkang saroedjoek
lan dados wontenipoen pradja, ing-
kang nggadahi wewenang inggih
namoeng tijang djaler.

Déné manggah sebab, bilih tijang
poenika sadaja sami, inggih sam-
poen naté kamot ing Sw. Tm. sami
namoeng manggahing kamanoe-
sanipoen, béda manggah kawon-
tanipoen ngriko (in concreto),
bab pawakan, sipat-sipating djiwa-
raga, kaantepan, kasagedan sasami-
nipoen. (Sinten boten priksa bab
poenika?)

d. Manoet oengeling babad-babad,
katah radja poetri ingkang boten
koetjiwa anggènipoen ngasta pa-
ngreh, kadosta: Issabella lan Blanca
ing Castilië; Elisabeth ing tanah
Inggris; Catharina ing Roeslan;
Maria Theresia ing Oostenrijk lan
taksih katah sanèsipoen.

Bédjeng kateroesaken.

A. Swasti Astoetilah.

KATOER SAD. C. WASTITILAH
LAN SAD. T. R.

Dados sad. T. R. inggih dèrèng
djembar kawroehipoen. Lan sadèrèk-
sadèrèk ingkang sami damel cri-
tiek - critiek dateng koela lan
oegi sadèrèk C. Wastitilah inggih
klintoe sanget jèn mastani, wanita
poenika mokal lan boten ba-
dé saged kelampah oetawi ba-
bar pisan boten badé saged sa-
mi sedjadjar kalijan prija.

Sarèh ta sarèh Mevr: Wastitilah,
sadèrèk T. R. l.s.s. sampoem ladjeng
kesesa - sesa anggèn pandjenengan

ngina bangsa wanita. Pandjeneng-
an rak inggih bangsa koela ta jèn
katitik tapak asma pandjenengan
asma èstri C. Wastitilah.” Eééé bang-
sané wanita déwé djaré di ina, lha
poenika rak saminipoen ngina awaké
déwé, ora pratjaja karo awaké dé-
wé. Ingkang pantes gadah tetem-
boengan kados makaten waoe rak
wanita ingkang boten ngertos pa-
béngkong, lan boten ngertos éwah-
ing djaman; ingkang dipoennger-
tosi namoeng pawòdon kémawon.

Wanita Indonesia djaman modern
boten poeroen jèn dipoenwastani
wong wadon gonné pawon. sasat
dipadakaké grabah né . . . . .²⁾

Poenapa pandjenengan sadaja tak-
sih kekah jèn wanita boten saged
sedjadjar lan prija. Tjopi koela atori
maos tetemboengan ing ngandap
poenika.

„Mannen en vrouwen hebben ten
opzichte van de „Wereldelijke-staat”
gelijke rechten, naar ten opzichte
aan de „Kerkelijke-staat” is er een
grens.”

Temboengipoen Djawi:

Tijang djaler lan tijang èstri ga-
dah wewenang sami jèn manoeet
„Wereldelijke - staat”, nanging jèn
manoeet Kerkelijke-staat wonten wa-
tesipoen.

Kanggé oepami kémawon ing Eu-
ropa djaman roemijin malah ngan-
tos doemoegi sapriki taksih won-
ten, tijang èstri dados Ratoe.

Ing Engeland, Amerika l.s.s. tijang
èstri boten kirang ingkang sami da-
dos Burgemeester toewin lid parle-
ment. Boten oesah tebih-tebih ing
Indonesia ngriki kémawon ing dja-
man roemijin wonten Ratoe èstri.
Poenapa para sadèrèk sampoem na-
té mireng babadipoen Praboe-Ke-
nja, inggih poenika Ratoe èstri ing
Madjapait. Poenika waoe Ratoe poe-
tri ing Indonesia djaman roemijin
lan oegi taksih katah toenggilipoen.

Sapoenika pandjenengan sadaja
sampoem priksa pijampak jèn wa-
nita poenika manoeet Wereldelijke-
staat temtoe sami lan sadjadjar ka-
lijan prija. Déné manoeet Kerkelijke-
staat wonten watesipen, tegesipoen:
boten kedah sami inggih poenika
prakawis kasoekman kadosta: tijang
èstri temtoe boten saged dados
imam. Déné tegesipoen wonten wa-
tesipoen tijang èstri oegi kénging
lan saged noeloengi padamelanipoen
imam.

Prakawis kodrat poenika boten
kénging kanggé anggajoe prakawis
gesang sasami-sami lan sedjadjar.
Badéja Djéndral belang pisan bo-
ten saged . . . . . Oepaminipoen;
Tijang èstri kepéngin sami kados
tijang djaler gadah rawis (brengos)
temtoe boten badé kalampah. Tijang
djaler kepéngin sami kalijan tijang
èstri soepados saged nglahiraken
baji, bok inggih ngantos doemoegi
bédjeng kijamat ta boten badé ke-
lampah.

Dados para sadèrèk pandjeneng-
an sadaja sapoenika sampoem nger-
tos pijambak lan ngakeni, manawi
wanita poenika manoeet „Werelde-
lijke - staat” boten kénging boten
temtoe sami.

Ing wasana koela tjekak saman-
ten kémawon kados sampoem te-
rang sanget, déné jèn taksih won-
ten sadèrèk ingkang kirang marem
dateng katerangan - katerangan toe-
win toeladan-toeladan ing nginggil
waoe, noen koela atori paring pi-
takènan-pitakènan malih; koela tak-
sih sagah ngladosi.

Taklimipoen wanita Indonesia!!!!
Mevr: C. Soetjilah Atmosoedarmo.
N.B.

Sadèrèk T. R. koela atori maos wang-
soelan koela ing nginggil poenika; lan pra-
joginipoen dipoenwangsul - wangsoeli, soepa-

²⁾ wanita dipoensamèkaken grabah poe-
nika klintoe sanget. Nanging wanita kolot
oetawi modern poenika wadjibipoen mranata
kawontenaning grija lan nggoela-wentah
anak. Wanita saged dados Burgermeester,
Djéndral perang lsp. nanging poenika toe-
mindakipoen kedah namoeng jèn keslepek.
Kodratipoen prija: mèmèng ing boedi, déné
wanita mèmèng ing katresnan. Boten saged
kelampah wanita ingkang mbedèli tijang
(pidjer klenger baé), sarta prija kados ver-
pleegsters, amargi welasanipoen kawon ka-
lijan wanita. Red.

dos saged nimbang-nimbang ingkang leres,
ladjeng sampoem ladjeng gadah gagasan jèn
„wong lanang ki mesti loewih doewoer dla-
djadé tinimbang wanita l.s.p.” Poenika lepat.

Sampoem ladjeng kekah kémawon. Koela
atoeri mriksani tandangipoen „(Perserékatan)
Pierempoean (Indonesia), ingkang sapoenika
saweg sami toemandang neda wangsoelipoen
hak-hakipoen wanita dateng prija. Lan ma-
lih bangsa prija boten kénging koewatos jèn
adrijh bokbilih hak-hakipoen prija ngantos di-
poen rebat. O boten. Sampoem ladjeng sak
menir manah pandjenenganipoen. Ah ngi-
sin-isini prijaji kakeong djaré kongsi kalah
karo wanita.

Sampoem tjekap sadèrèk T. R. dados pan-
djengan sampoem ngantos kagoengan ma-
nah ingkang koemloengkoeng, jèn kewelèh
adjoer . . . . .

Rak inggih ta???

Taklim Joenta

Mevr: C. S. Atma.

KOEROE SÈTRA.

KATOER SADÈRÈK
MERTAGATI.

Noewoen, serat pandjenengan ka-
toer sadèrèk P. S. Atmosoedarmo
ingkang kamot Sw. Tm. nalika tang-
gal 30 Agustus, asoeraos ngarah
saé. Ingkang poenika koela matoek
sanget. Namong oepami pangarah
pandjenengan dateng kasaénan poe-
nika koela tambahi atori ingkang
moeroegaken langkoeng saé temtoe-
nipoen rak inggih kapareng; boten
andadosaken rengoe pandjenengan.

Mangga poenika atori koela.

Pangadjab pandjenengan soepados
mawi „pamboeka lan panoeetoe sep-
bahjangan ngaping gangsal Onze
Vader lan Wees gegroet” poenika
saking roemaos koela njogok mripat,
toer mangi sanget. Kawoeningana,
nalika Congres P. P. K. D. ingkang
kapengker sadèrèk Atmosoedarmo
sampoem amedar sabda, angedala-
ken oeneging manah; inggih poenika
ngendika manawi pijambakipoen ke-
rep mireng kabar slenting-slenting
manawi sawenèh golongan mastani
bilih sadèrèk Banjoemas poenika
sampoem adrijh kalijan grédja. Ing
wekdal samanten sadaja mangsoeli
manawi poenika namoeng kabar
angin kémawon. Ing wasana pandje-
nengan ladjeng ngoengkataken kremi
paribasanipoen. Nadijan pangandika
pandjenengan boten tjek gemol, na-
moeng poenika rak sabrèbètan nge-
moe ngemod kabar slenting-slenting
kasebat nginggil.

Oepami saking pamanggih pan-
djengan preloe manawi sadèrèk
P. S. Atmosoedarmo kedah angsal
pepadang ingkang sadjatos saking
ingkang Maha Koewas, prajogini-
poen anggèn pandjenengan preek
sampoem ladjeng medal serat kabar;
koela atori kintoen serat persoonlijk
kémawon. Langkoeng oetami malih
manawi pandjenengan pijambak ing-
kang njembahjangan ingkang ban-
ter, boten namoeng gangsal Onze
Vader, lan Wees gegroet, ananging
sakatok pandjenengan.

Makaten panimbang koela lang-
koeng kasil.

Taklim koela ngarah saé sadaja-
nipoen.

RICHAR.

BLAKA SOETA.

Seratipoen sdr. Richar ingkang
toemoedjoe dateng badan koela,
poenika inggih saé; nanging koela
badé matoer sawontenipoen ingkang
dados gémbolan koela.

Koela kadakwa „ngoengkataken
kremi, paribasan senadjan boten
tjek gemol, nanging poenika sabrè-
bètan ngemoe ngemot kabar slen-
ting-slenting kados kasebat nging-
gil.”

Prakawis sembahjangan kawas-
tanan ngoengkataken kremi, oetawi
njogok mripat, poenika manawi
koela mastani boten djodo anggè-
nipoen ngoepamèkaken; awit kremi
poenika sanèpanipoen barang awon
toer mitoenan manggèning padaran;
mangka toedjoenipoen sembahjangan
poenika ngarah Goesti Allah; poe-
nana poenika awon? poenapa poe-
nika boten migoenani kanggénging
soekma lan badan? Temboeng njo-
gok mripat poenika anélakaken ma-
nawi kraos sakit, boten narimah,
dados manawi sdr. P. S. Atmosoe-

darmo jektos sembahjang kalijan oermat toewin telatos kanti troes ing manah, poenika sdr. Richar roemaos getoen sanget, déné kan-tjanipoen saged bekeerd malih, ngroemaosi badé pijambakan boten wonten réntjanganpoen. . . . Njaosi oelar - oelar sakedik, mitoeoet woetjalanipoen Rama van Driessche, bab pangkat oepami: dados kemas, handelaar, klerk, *goeroe, boscharchitect*, poenika waoe namoeng sarana soepados manoesa saged angsal jatra, minangka kanggé angelarék-aken gesangipoen. Déné paking pok jatra poenika namoeng ngelès *siit oetawi kakoes*. Tjebi pandjenengan galih pijambak ingkang pandjang, mangké wekasanipoen rak doemoegi ing ngrikoe; manawi dèrèng ketoek ngrikoe, noen inggih dèrèng pandjang jektos anggenipoen menggalih. Menawi pangandikanipoen Rama waoe klintoe, soemanga pandjenengan débat. Dados sembahjang poenika pedamelan ingkang ngangsaken. . . . Rama nambahi pangandika mekaten: „Sétan ikoe sing diarah moeng manoesa gelem ngabdi marang dèwèkné.” tegesipoen nebihi Goesti Allah, inggih poenika boten ngarah G.A. ing ngriki sembahjang moesti kalirwakaken. Manoet ingkang koela pireng, Loeter anggenipoen moertat ladjeng mengsah Pasamoewan Soetji namoeng margi saking anglirwakaken sembahjang; mangka Loeter poenika sadèrèngipoen moertat kagolong imam ingkang soetji lan mondjo kasagedanipoen. Éwasamanten meksa kénging apoesing sétan.

Koela atoei menggalih sdr. P. S. Atmosoedarmo oetawi badan koela, oetawi salira pandjenengan manawi anglirwakaken sembahjang, gèk badé dados poenapa? Kesagedan koela, kesagedan pandjenengan, kesagedanipoen sdr. P. S. A. namoeng sapinten? Kasoetjjan koela, kasoetjjan pandjenengan, kasoetjjanipoen sdr. P. S. A. (langkoeng - langkoeng sdr. ingkang tebih kalijan pangén kita) namoeng sapinten manawi kalamang kalijan poen Loeter roemijin. Dados sembahjang poenika dedamel nomer setoenggal, kanggé ngawonaken sétan toewin hawa nepsoe. Inggih taksih wonten srananipoen malih, pepakipoen makaten, sranané ngarah G.A. (ngarah kasoetjjan) poenika: sembahjang, sowan gridja, ndèrèk mis, njadong piwoelang (godsdiens) lan tapi sakramèn-sakramèn; poenika ingkang perloe wadjib tjinatet ing sanoebari, sampoen ngantos kasoepèn. Teksih satoenggal ingkang dèrèng koela atoeaken, nanging poenika boten kaanggep perloe sanget.

Pénget, koela boten amestani babar pisan, manawi pandjenengan bodo ing bab ingkang kasebat nginggil, sampoen ngantos klèntoe tapi. Namoeing wadjibipoen tijang Katholiek poenika kala-kala amirengaken woelangan ingkang mandes, liripoen ingkang mranani badanipoen pijambak, woensana saged ngipataken sakatahing panggodha.

Sampoen ngendelaken, doepèh doewé boekoe sembahjang ankeh, boekoe katholiek ija ora koerang, oetawi, tesbèh ija anggimbol, seka-poeilir ija nganggo!

Sapoenika kagoengan boekoe sembahjang katah, wasan katholiek katah, djeboel ingkang kawaos pedintenan *roman*, ingkang.... karang - karanganipoen pengandjoer cominis, mirengaken débat - débat ingkang tjengkah kalijan toedjoening Pasamoewan Soetji lsp.; poenika dangoening dangoe, wohipoen inggih awon, awit sakoela sapandjenengan sering boten saged amestani „ing poendi doenoenging lepatipoen poen redeneering waoe.”

Prakawis koela kadakwa *tjek gemol*, poenika nijat koela boten mekaten.

Menggah ingkang koela peleng mekaten, tjéntanganipoen Rama Redacteur, i.p. ingkang koela aosi sanget. Sebabipoen poenapa?

O sadèrèk, boten soesah koela djèrèng. Pandjenengan sampoen saged mastani pijambak.

Wawasaniipoen langkep tjespleng katimbang wawasan koela tijang limrah. Pramila *pangandika* ingkang kalahiraken medal tjéntangan toemrap wangsoelanipoen sdr. P. S. Atmosoedarmo, poenika pantes dipoenadjèni, pantes dipoenwas wongsal - wangsoel, saéngga sak gamblangipoen penggalih.

Sarèhning tjéntangan waoe isinipoen wigatos, pramila langkoeng oetami pamaosipoen karoemijinan sembahjang 5 Onze Vader lan Weesgegroet.

Wondéné pandjenengan mrajo-gèkaken kintoen serat persoonlijk, poenika manawi koela kosok-wangsoel. Manawi persoonlijk, raosipoen malah kados moeroeb - moeroeba, ing batos ngadjak débat oemoem, soepados dipoenseksèni tijang katah, bilih „akoe iki bener ora loepoet babar pisan.”

Pantjenipoen manawi koela wa-

djib manoet pamrajoginipoen Rama Redacteur, awit pandjenengan priksa pijambak oenggoeling pangkatipoen Rama Redacteur, oegi djoemeneng Pangèn kita ing Swara-Tama. Sdr. Richar mewahi malih „langkoeng oetami dipoensembah-jangkaken ingkang banter ngantos sakatokipoen (ingkang njembahjang-aken koela lo, kersa pandjenengan; *dados pandjenengan boten kersa*). Koela atoei priksa, kita katoelik poenika kedah anggadhahi watek „*zelfheiliging lan naastenheiliging*.” (Mariacongregatie - boek). Prakawis njembahjangaken sdr. P. S. A. sampoen koela lampahi, kanggé pandjenengan oegi sampoen. Mekaten poenika waoe ingkang priksa namoeng G. Jésoes pijambak.

Rèhné saged koela namoeng ndèrèk mis lan tapi panoenggil soetji, inggih poenika ingkang koela . . . . Manawi koela tjekap kados pandjenengan, boten sajang njaosi jatra kanggé njowoen mis, soepados . . . .

Nanging kawoeningana sdr. Richar, dipoen sembahjangaken ngantos pèsok, manawi ingkang dipoentoe-djoe waoe boten toemoet zelfbe-werken, i. p. toemoet njenjoewoen, inggih boten badé wonten kasilipoen, awit badanipoen roemaos boten betah, pramila Goesti inggih boten badé maringi pepadang.

Manawi preek koela dèrèng maremaken, kénging dipoenladjengaken.

Njowoen pangapoenten
Mertogatie.

KETAK WATES.

Bratawali, kenini saged mantoenaken, roedjak seger moeroegaken saking, kapilih ingkang poendi.

Tijang saged nanding milit, mbé-bak-bédakaken mastani awon saé, poenika, margi sampoen naté ngalami oetawi soemerep. Jèn tijang pitjak sagedipoen srana nggrajangi.

Tijang lepat jèn dinoemoek lepatipoen ingkang limrah (katah-katah) inggih ndjingkat. Poen dengkleng, jèn dipoenoendang. Dengkleng! Dengkleng! inggih badé nempiling manawi.

Poen tjoebloek jèn dipoenoedjari: tjoebloek, katah-katahipoen (adat kalimrahanipoen) mesti mangsoeli: è-èh, wong kijé? olèhé njoebloek-njoebloekaké, ora djamak temen! Terkadang oepami wani badé ngabroek.

Ing karanganipoen Ki Gedé wonten oekara ingkang moengel: sampoen naté koela soemerepi, poenika boten namoeng soemerep - soemerep kémawon (sakeplasan) nanging kanti ninitèni. Prakawis sabar boten sabar poenika wonten raosipoen sadèrèk Noto sekar pijampak.

Saketjoh - ketjohipoen alijas misoeh - misoehi inggih wonten raos nampéjan pijambak.

Mila karanganipoen Ki Gedé ragi tjekak, wosipoen, ingkang saé boten toemoet karembag, kasasihaken. Barang brilijan oepaminipoen, sampoen dipoen-gosok kintjlong-kintjlong gilap tjoeolorot poenapa perloe dipoen-gosok malih. Boten nijat babar pisan ngodjok - odjoki, ngadjak oedoe oetawi paben.

Jèn boten kapareng poenika, noen inggih Hooggeleerde kémawon.

Poenapa boten ngertos dateng temboeng: timbangan?

Sinten ingkang sampoen krasoekan mateng dateng nges lan wosing temboeng, saged maos kanti goemoedjeng pijambak, boten gampil kadoek abéla tapi, seling serep. Nanging boten tjekakakan lo!

Ijah, wong sing ala atiné kok ming sing bisa (pinter) tjara (basa) Wlanda baé. Noen inggih genah boten mesti, ingrikoe boten ngojok. (bisa bédak kalijan pinter sampoen klintoe).

Amrih boten mawi intilan, sampoen samanten kémawon.

Isinipoen tjekak-tjekaking Sw.Tm. no. 28, tg. 23 - 8 - '29, katja 3 klo-wongan 2 lirikan tiga, (zie NANG-GAPI SABDA) Ki Gedé ngadjak loeroe slamet

Temboeng: Ngodjok-odjoki, min-doe, poenika bédak-bédak tegesipoen.

K. Gedé.
ksb. nginggil.

DIPOENPRAJITNA!

Sapoenika golongan Moeslim ing Ngajodja ngedalaken kamempenganipoen, inggih poenika ngwontenaken serat kabar woelanan „Correspondentieblad”. Ing serat ngrikoe katah pangawon - awonipoen dateng golongan Kristen kadosta: Jèn Goesti Jésoes poenika dédé Allah. Jèn anggenipoen dipoenseboet Poetraning Allah poenika namoeng margi katjelak ing Allah. Jèn ontbevlekte ontvangelis poenika namoeng moerih ngandela dateng ka-Allahipoen lsp. Goemoen koela! goemoen!

Mangsa „onbevlekte ontvangelis”) teka dipoentegesi „Mijos saking Kenja Dèwi Marjah.” Ning poenika anggenipoen metik saking „dignitarissen van de Kerk.” Panginten koela Redaktoeripoen Correspondentieblad inggih boten ngertos tegesipoen „onbevlekte ontvangelis”. Inggih boten dados poenapa, djer dédé tijang Katoelik.

Para maos dadosipoen koela atoei ngatos-atos!

Wontena poenapa-poenapa, pandjenengan tetepa ing kapitadosan pandjenengan dateng ka-Allahipoen Sang Kristoes. Kita nglampahi agami Katoelik poenika mawi waton: 1e jèn Indjil poenika babad, dédé do-ngéngan, dados poenapa ingkang katjarijos ing ngrikoe poenika njata kelampahan. 2e Manoet Indjil, Goesti Jésoes ngaken Allah sarta paring tanda sarana sampoen séda, ing tigan-gang dintenipoen woengoe malih. 3e Goesti Jésoes jasa Pasamoewan (Kerk) mawi kaparingan ka-amogan (onfeilbaarheid).

Kita kedah saged ambédakaken „babad” kalijan „dongèng”. Napo-léon dipoenboetjal dateng Sint Helena poenika babad. Gatoetkatja ma-boer poenika dongèng. Tjekak, bangsa padalangan poenika namoeng dongèng. (Tjebi jèn boten pitados, koela atoei njowoen priksa tijang ahli kawroeh Dr. R. Ng. Poerbatjaraka).

Jèn badé ngertos katranganipoen manawi Indjil poenika babad, koela atoei maos boekoenipoen toewan Dekkers oetawi Professor de Groot (tjara walandi), oetawi boekoenipoen Professor d'Alès (tjara Prasman) oetawi boekoenipoen Professor van Noort (tjara Latin); oetawi boekoenipoen Professor van Noort: „de christus”.

Manoet Indjil (babad, dédé do-ngéngan), Goesti Jésoes ngaken Poe-

VAN LITH-STICHTING.

Poenapa pandjenengan
sampoen ngisèni

„Serat kasagahan”
dados

warganing V. L. S.

Pangrèh V. L. S.
p/a. Bijz. H. I. S.
MAGELANG.

traning Allah Poenika boten ateges „katjedak ing Allah”. Tijang maé-woe-èwoe ingkang soetji poenika inggih katjedak ing Allah, kénging ngaken poetraning Allah, (koela pijambak inggih ngaken poetraning Allah), nanging bédak kalijan Goeti Jésoes. Tijang Jaedi ngertos jèn temboeng „Poetraning Allah” ing ngrikoe boten bédak kalijan „Allah”. mila Goesti dipoensédani (manoet kamanoengsanipoen). Nanging sarèhné njata Poetraning Allah, mila saged nedahaken beslitipoen (kados prijaentoen ingkang ngaken-aken oepami Regent), inggih poenika sampoen séda, ladjeng woengoe malih. Séda saèstoe, dados boten namoeng klenger. Mentas dipoensapoe, dipoenpentang, dipoendjodjoh ing waos, dipoenbalsem, dipoenoelesi, dipoensarèkaken, namoeng klenger. poenika mokal.

Nabi Moesa jasa pangéram-éram, nanging boten ngaken Poetraning Allah, amargi pantjèn dédé Allah. Goesti Jésoes oegi jasa pangéram-éram, ngaken Allah, dados inggih njata Allah. Jèn dédé Allah, tentoe boten angsal pitoeloenganipoen G. Allah.

Poenika wewatonipoen tijang agami Katoelik. Agami Islam inggih pantjenipoen kedah makaten. Tandaniipoen Oetoesaning Allah poenika: saged damel pangéram-éram. Koela sampoen maos ing serat „Ménak” bab pangéram-éramipoen Panoetaning sadèrèk Islam, kadosta: ngemoeti dridji medal powanipoen, saweg kalih taoen sampoen saged moelang agami, remboelan (woelan) dipoenawé mlebet ing lengenan, mékrad Swarga sap pitoe, wonten ngrikoe dipoentawèni powan kalijan anggoer lsp. Koela njowoen pirs, poenika „babad” poenapa „dongèng”? Awit koela sampoen maos boekoenipoen Prof. Grimm lan Prof. Dr. Seitz, ingkang kados makaten poenika boten wonten. Tijang Djawi padoesoenan boten saged ambédakaken „babad” kalijan „dongèng”. Wajang (ringgit) poenika roemaosipoen wonten saèstoe Werkoedara gawé kali Srajo ing Banjoemas! Terkadang

*) Pinerba tanpa dosa asal. Red.

DJAMPINIPOEN POENAPA.

— 0 —

Manawi tijang sakit, mangka badé neda saras, poenika kedah pados djampi ingkang setidjap, soepados sampoen ngaping kalihi. Déné sagedipoen manggih djampi makaten poenika, kedah ngertos sesakitipoen roemijin.

Ing Dèli sapoenika wonten lelampahan ingkang dados pangrembag dedreg sanget, kawontenan boten saé, poenika koela oepamèkaken sesakit. Poenapa ingkang moeroegaken? Poenale sanctie? Poenika sa-toenggiling pranatan, ingkang netepaken, jèn koeli kontrak, samangsa tjadra, boten noehoni pradjangdjian-mangka pradjangdjian katah sanget, ingkang prasasat nlikoeng lan njrim-poeng poen koeli kontrak waoe—kénging oekoeman saking paréntah. Dados manawi wonten koeli poeroen minggat badé tanpa damel, awit temtoe badé kaojak poelisi, sasampoenipoen katjeng badé kabekta mrikoe malih.

Lha ingkang makaten poenika damel sakétjanipoen toewan onder-neming, boten soesah koewatos manawi kapitoenèn. Toerindakipoen ladjeng sapoeroenipoen pijambak kémawon, boten roemaksa dateng koeli, nganggep poenika namoeng mesin blaka, pangrahitaniipoen: „mangsa loengaa.” La ingkang kadamel makaten poenika boten poeroen. Ing wiwatan badé toemandang bok-manawi rangoe - rangoe, ananging dangoe - dangoe? Katah ketatalanipoen. Amrih itjaling kawontenan makaten poenika, kados-poendi?

Boten kirang sarana ingkang sampoen kapigoenakaken. Oepami njakèken gesangipoen koeli — sebab doemoegi sapoenika koeli waoe pondokanipoen kirang njenengaken, amargi namoeng woedjoed los kémawon, grija kagandèng - gandèng, prasasat wonten ing barakan—poe-

napa boten badé soeda kawontenan ingkang kirang saé poenika?

Oeger tijang sampoen kinodrat wenang anggadhahi barang darbè; semanten oegi koeli ing Dèli, dados dèrèng tjekap manawi namoeng nama dipoen—gadoehi kémawou; Koeli badé djendjem lan ajem manawi njawang gadahanipoen pijambak awoedjoed grija, pakawisan, latar, petétan lan sesaminipoen. Koeli badé kraos (krasan) manggèn ing ngrikoe.

Makaten poenika roemijin kados sampoen naté dipoentindakaken; ananging boten saged lestantoen, ladjeng dipoendjabal malih. Sebabipoen poenapa? Poenapa koeli ingkang rèwèl? boten; nanging ngrika. Grija sampoen dipoensekakaken, teka boten angsal dipoenrengga-rengga sakadjengipoen pijambak moerih saénipoen; badé damel tjantèlan rasoekan kémawon ndadak lapoer, badé nggantos gendèng petjah satoenggal kémawon kedah repot, la koeli djèngklè; poenika rak dioeloengaké endasé digéndoli boentoet. Oepami dipoensekakadjeng kadosdéné wonten ing Djawi temtoe langkoeng loemajan toemindakipoen. Sareng sapoenika prasasat boten wonten wana tirah; sadaja kasoe-kakaken onderneming, boten wonten papan kanggé ngedegaken grija.

Késahipoen koeli saking tanah Djawi sampoen ngantos peksan, nama djatan makaten. Ing poendi-poendi kedah dipoendjagi sampoen ngantos koeli dipoeniming-iming sarana barang ingkang boten wonten njatanipoen. Saking ngriki gadah pangadjeng-adjeng nglempekaken banda, wonten ngriki namoeng manggih bebaja. Tjoewaning manah noewoehaken tékad boten saé.

Djaé Wana
ing Girisasra.

dongèng kalijan babad dipoenwor: Praboe Ngamarta mbekta kalima sada kepetoek Soenan Lèpèn. Ladjeng kalima sada dipoentegesi „kalimah sadahat kekalih”.

Mila manawi wonten danganing panggalih, Redaktoer Correspondentieblad koela atoei damel *babad* dipoen Panoetan Pandjenengan, kedah wewaton kawroeh (*wetenschap-pelijk*); Prajoginipoen tjara Djawi (Mladjeng), moerih gampil dipoen-waos ing tijang katah. Dados oepami koela nglampahana agami Islam, wontena ingkang koela anggé waton.

„Jèn Kober.”

MOEDA POEROEHITA.

Wadjibipoen pamoelangan ingatasipoen raos adi pèni.

Para maos kados boten kekilapan, bilih nalika koela sadaja taksih sami sinaoe ngèlmoe goeroe (ing N. S. ing K. S.) asring kadangoe ing ki goeroe, apa perloené oetawa goenané ngèlmoe goeroe. Ing ngrikoe manawi boten lepat wonten kawan prakawis wangsoelanipoen. Ngoedi dateng raos adi pèni (aestitische opvoeding) dawah nomer telas-telasan; poenika kadjengipoen boten kok prakawis ingkang boten patos perloe. Djalaran jèn dipoen-lebetaken, pangraos poenika klebet perloe sanget.

Nalika taksih dados moerid, koela kerep kadangoe ing toewan directeur: „Gambar iki roemangsamoe keprijé?” Ing ngrikoe koela titosi kémawon, wangsoelan koela awis sanget tjotjogipoen kalijan pamang-gihipoen toewan directeur, ingkang kerep malah kosok-wangsoel. Inggih koela wastani awon, poenika djeboel kunst (kagoenan), ingkang koela wastani saé, djeboel sanès kagoenan oetawi kunst. Inggih makaten poenika mratandani bilih dèrèng gadah, (gadaha inggih saweg sakedik sanget) raos adi pèni.

Ingriki ingkang badé koela rembag, kados-poendi srananipoen, moerih para moerid (ing pamoelangan andap) kadoenoengan raos adi pèni. Ladjengipoen, manawi poen moerid sakedik-sakedik sampoen gadah, kados-poendi anggenipoen ngoepa-kara moerih saged saja mindak-mindaka lan soeboera toewoehipoen. Srananipoen (middelen) wonten wani kalihi:

A. Negatief.

Srana negatif doenoengipoen wonten ing njingkiraken oetawi nebihaken samoebarang ingkang saged mitoenani dateng raos adi pèning moerid. (Kaanggep, bilih, moerid, boten kétag sakedik, sampoen gadah raos poenika). Déné pakarjanipoen goeroe ing salebetipoen nindakaken srana negatif poenika, mapanaken moerid ing panggenan ingkang kosok-wangsoel kalijan ka-

wontenaning grija. (ratjak boten resik). Jèn kados makaten, srana negatif waoe toemrap sawenèhing moerid ladjeng dados sarana: positif, djalaran

„Njingkiraken oetawi nebihaken samoebarang ingkang saged mitoenani dateng raos adi pèni” ladjeng dados: „Mapanaken wonten ing panggenan ingkang resik, adedasar sedy, ngindakaken sarta njampoer-nakaken raos adi pèni”.

Ing ngriki ingkang perloe karembag ladjeng sadaja ingkang wonten toewin pinanggih ing gegebenganing moerid wonten ing pamoelangan, inggih poenika: a. grija pamoelangan pijambak sapakaranganipoen. b. para moerid. c. srananing piwoelang d. goeroe.

a. Grija pamoelangan sapakaranganipoen. Pangrembag koela prakawis poenika boten badé kemandang-pandjang, djalaran ratjakipoen saben dinten temtoe dipoensaponi satjekapipoen. Inggih perloe dipoen-èngèt-èngèt inggih poenika, manawi wonten poenapa-poenapa ingkang risak oetawi kirang leres: katjaning tjendéla petjah, (kénging bal), gambar (kaart i.s.s.) mèntjeng, mangsi woetah ing djobin, i.s.p. kedah énggal-énggal dipoenleresaken oetawi dipoenresiki. Sampoen ngantos témboking pamoelangan dipoenserati oetawi dipoen - gambari mawi areng, kagarèt-garèt mawi wilah, grip, oetawi tjangkolan tjendéla lan sapanoenggilanipoen. Djalaran poenika waoe sadaja tjengkah lan sarana A. oetawi sarana negatif.

b. Para moerid.

Resik saha pèning klas, poenika dados bebahan toewin tanggoenganipoen moerid sadaja. Prakawis poenika radi kepara angèl toemindakipoen, djalaran para moerid ratjakipoen, sami gadah pamanahan: „Moeng nèng sekolahan: baé kok, doedoe omahkoe (enggonkoe)”, pramila kedah dipoendjagi poenapadéné dipoenkoelinakaken ingkang sajektos.

Kanggé mitoeloengi moerid, angampilaken anggenipoen andjagi resik saha pèning klas, ing sangadjenging kori kasedijanana késèd satjekapipoen; sapoe kanggé njaponi klas, soelak lan lap blabag ingkang prajogi. Sasaged-saged ing salebeting klas kasedijanana ténggok pamboetjalaran rereged. (soewèkan delantjang i.s.p.), soepados pamboetjalaranipoen rereged dateng papan ingkang kiwa saged gampil toer nglempek.

Ing mangsa rendeng manawi margi-margi pinoedjoe djèblog, prajogi kasidijanana djembangan isi toja perloe kanggé wisoe. Soekoer jèn ing pamoelangan ngrikoe sampoen wonten soemoer oetawi kranipoen toja leiding.

c. Pirantosing piwoelang (leermiddelen).

Pandjaginipoen sadaja pirantos- ing piwoelang oegi kedah ingkang permati. Blabag panjeratan sampoen ngantos katingal reged, langkoeng- langkoeng jèn pinoedjoe wonten seratanipoen. Dados ingriki perloe sanget jèn ki goeroe saged njerat ing blabag ingkang saé lan ngre- sepekan. Lemantoen waduh boeko- boekoe lan pirantos sanèsipoen sampoen ngantos namoeng saé ing djawi kémawon, pranatanipoen bar- ang-barang ingkang kasimpn ing sanglebetipoen oegi kedah ingkang saé. Médja panjerataning goeroe kedah tansah katingal resik lan pèni, sampoen ngantos wonten seratan- ipoén mawi kapoer, soewékan dlantjang soemlèh oetawi jèn pedjah l.s.s., makaten oegi médja oetawi bangkoenipoen para moerid. Boten wonten awonipoen malah prajogi sanget, jèn para moerid sami kakoelinakaken ambekta wang- soel sadaja pirantos ing piwoelang ingkang mentas kanggé. Ki goeroe paring pamrajogi amrih saéning panatanipoen.

Pirantos-pirantos ingkang katje- pengaken ing moerid, poenika ragi angèl pandjaginipoen soepados tan- sah resik. Éwasamanten oegi boten nama nglengkara. Oeger goe- roe taberi ngémotaken, saselot-se- lotipoen inggih toemindak. Jèn sa- makipoen reged kapoerih énggala anggantos. Sampoen ngilani dateng moerid, mbikaki boekoenipoen mawi idoe; langkoeng-langkoeng jèn ta- nganipoen reged, mentas kanggé dolanan l.s.s. Djalara tetéla bilih ingkang kados makaten poenika gampil andadosaken regeding boe- koe.

B. Sarana positifief.
Kadjawi ingkang sampoen katja- koop ing nginggil, inggih poenika bilih srana negatifief saged dados srana positifief, perloe karembag oegi, srana positifief sanèsipoen, inggih poenika doemoenoe ngwonten ing ngrengga oetawi madjang. Déné ingkang perloe dipoenrengga, grija pamoelangan, 2 kamar ing pamoelangan, 3 pakarangan, 4 moerid, 5 goeroe.

Pangrenganipoen kados-poendi, kados para maos, sampoen boten kakilapan. Éwasamanten manawi para sadèrèk anggalih perloe, kados boten wonten awonipoen saepami ing ngriki oegi karembaga tjekak aas.

Aksamanta
TJODÉ MAJA.

SAKING PAKEMPALAN.

K. W. ING KALASAN.

Nalika 30 April 1929 para sadèrèk Djawi Katoelik ngwontenaken pe- pangghinan perloe ngedegaken K. W. Ing nalika poenika oegi pakempalan K. W. madeg; ingkang kapilih pa- nggrèh.

Sdr. Hardjawijata pangarsa.
Sdr. Dwidjasepoetra hardana.
Sdr. Soedira panitra ngiras Cor- respondent.

Sdr. Parjana djoeroe noepiksa.
Sdr. Kertapitaja djoeroe noepiksa.
Déné warga Jimrah wonten 21. Salebeting 4 woelan poenika K.W. ing Kalasan sampoen ngwontenaken parepatan kaping 2. Parepatan warga ingkang mentas doemawah ing dinten minggwe 8-9-29. Agenda ingkang perloe pijambak inggih poenika bab Decembaran lan Van Lith Stichting.

Béndjing woelan December nga- djeng K. W. badé ramé-ramé pista toewin ringgitan poerwa, perloe mèn- geti wijosan Goesti Jésoes toewin ngraketaken pasederékan, poenapa malih mbibingah para moerid Stan- daard. Dalangipoen badé njobi ta- taran saking „Habiranda.”

Sadèrèk ingkang sampoen mlebet Van Lith Stichting wonten sadèrèk 13. Kalasan 13-9-29.

F. S.

KERAMÉAN.

GABROE-WLINGI 31 AUG. '29.
Sambetipoen Sw. Tm. No. 31.

Wonten ing margi laré tansah soerak-soerak kalijan ngomboel- aken bendéra jasan saking mori abrit petak biroe; wangsoelipoen mangaler doemoegi Sanggrahan, wangsoel doemoegi pamoelangan malih. ± djam 12½, wonten ngri- koe laré pista radja drawina neda lan ngombe, djinagènan roti lan setroep tirah-tirah, ngantos sami ambledoleh wetengipoen. Wonten ing Kemantren para goeroe lan moerid inggih tansah manggih seneng, djer katah sanget ingkang sami ni- ngali, langkoeng seneng malih sareng sami pinaringan wédang lan nja- mikan sapantèsiipoen. Keraméjan wonten pamoelangan klampahan sa- dinten moepoet wiwit éndjing doe- moegi sonten tansah kebak tjang- ningali oengeling gangsa, barongan, tètèk melèk sapanoenggilanipoen,

kala-kala sinelan soerak lan djo- gèding laré ingkang loetjoe-loetjoe binaroeng ing keplok ing saka- langkoeng anggoemoedjengaken.

Ragad-ragad piseh laré ing Ke- mantren kasanggij pandjenenganipoen pijambak, mila koela goeroe saka- langkoeng gènging panoewoen da- teng oermatipoen kangmas Mantri politie ing Ngadirengga sagarwa abdinipoen, déné kelangkoeng an- gènipoen amerlokaken.

Ragad keraméjan ing pamoelan- gan sadaja gandrahan saking padoeka toewan Administrateur ing Gabroe, ingkang sasat tanpa pétang katah- ipoén, kirang kantoen njoewoen.

Padoeka toewan Administrateur wiwit adeging pamoelangan saéngga sapriki, paringipoen dana oetawi réka amrih katahing moerid tansah loemintoe warni-warni manéka-war- ni: „Bal-balan, bandoelan, ringen, geritan, korfbal, op en neer; saben éndjing laré-laré ing perceel kairid dateng pamoelangan mawi serat ab- sentièlijst damelan goeroe, laré se- kolah ingkang kesé katoendoeng késah oetawi tjang sepoehipoen ka- potong bajaranipoen; manawi school- wandeling saben laré ambekta ben- déra Walandi garan kaemper toem- bak saé, tjang-tjang sepoeh ingkang sampoen poeroen njadong piwoelang lan nglampahi kaoetamèn katoeng- gilaken dados sadjèdèran, soepados tebih ing panggoda.” Kedjawi laré perceel, ingkang sekolah laré doe- soen tjang panggenan ingkang tjel- lak; laré doesoen lan laré perceel waoe wiwit oemoer pitoeng taoenan minggah sampoen seneng jatra, awit ing kebon perceel katah jatanipoen, kantoen mendeti sadinten kadamel ratjak laré setoenggal ± angsal f 0,25; andjogipoen jatra namoeng dateng kasenangan, andadosaken kesédjèng laré.

Koela pamong siswa saklangkoeng matoer sèwoe noewoen dateng pa- doeka toewan Administrateur, ing- kang tansah paring pitoeloengan amrih katahing moerid, saha koela inggih badé nglampahi dawoehipoen, soepados sèdya ingkang saé waoe dados renaning Pangéran, biner- kahan dados soeboer. Sampoen amoeng poenika atoe koela.

Pamong siswa Gabroe,
M. S. Bratasoedirdjo.

OERAP-SARI.

KABAR KATOLIK.

Grija sakit „Onder de Bogen.”

Kala Setoe tanggal 14 September, grija sakit Katolik „Onder de Bogen” ing Ngajogjakarta, di- poenbikak officieel, kadjoemenengan: Toean Goepernoer Jasper, ngarsa dalem Kangdjeng Soeltan, P. A. A. Pakoe Alam, Pastoe Superior, (lan ngoelama-ngoelama sanèsipoen), prijantoe B.B., toewan-toewan ad- ministrateurs saking pinten-pinten onderneming, dokter-dokter lss.

Sesorah-sesorah ingkang koela pèngeti namoeng sesorahipoen Ir. Schmutzer kalijan toewan Goep-ernoer Jasper.

Babad adegipoen „Onder de Bogen” (sesorahipoen pangarsa „Onder de Bogen” toewan Ir. Schmutzer).

(....) Wiwitipoen wonten sèdya kentjeng soepados ing Djokja badé ngawontenaken grija sakit ingkang kapangagengan Zusters Katholiek, poenika sampoen kala Februari 1920. Pangarsa K. S. B. toewan J. van Roozendaal kala samanten ladjeng kintoeu serat dateng „Vorstenland- sche Landhuuders Vereeniging” ingkang saladjengipoen ing woelan Mei taoen tjandakipoen kasambetan oesoel ingkang sampoen goematok. Oesoel poenika waoe badé anglijer klinik ageng pijambak ing kita ngriki sarta badé kabijantoe arta déning V. L. V., poenapa déné di- poensaroedjoeki tetjangan Ngajogja katanda anggènipoen badé amoed- djoedi sapinten betahing arta.

Ladjeng..... salebetipoen taoen 1927, sèdya ngawontenaken grija sakit kapangagengan Zusters Katolik waoe, timboel malih. Mandar sèdya poenika toewoeh saking Suikersyn- dicaat afdeeling Ngajogja, kanggé njoedijani poenggawa-poenggawa bangsa Éropah.

Ing taoen 1926 wonten babadan ingkang tinanggenah njinaoe rembag grija sakit poenika. Panitya waoe warganipoen wonten tiga. Sasam- poenipoen parepatan sawatawis rambahan, commissie anggadahi pa- manggih: manoe koepija ingkang sampoen-sampoen ing tanah Djawi poenika wontening grija sakit neu- traal mesti mawi wragad katah, mila langkoeng prajogi ngawonten- aken grija sakit ingkang adedasar Agama.

Saking golongan Katolik ladjeng kaembat malih poenapa saged an- gadahi katjisan ngawontenaken grija sakit waoe.... sarta kapang- gihipoen inggih saged.

Kala taoen 1920 poenika woe- roenging sèdya ingkang bakoe margi

boten pikantoe Zusters. Nanging sareng taoen 1926 katawis manawi sampoen doemawah kala mangsa ingkang prajogi, margi kala samant- en pangangengipoen Zusters Carolus Barromeus angleresi tindak rawoeh ing tanah Djawi, mangka sasam- poenipoen gagajoean waoe kaatoer- aken, pangangeng Zusters poenika anjagahi badé ambijantoe ing sasa- ged-sagedipoen sageda pikantoe Zusters anjekapi.

Kala samanten ladjeng sampoen saged atjetjawis adeging grija sakit, sarta nalika tanggal 22 Februari 1927 sampoen saged ngawontenaken ja- jasan kanamakaken „Onder de Bo- gen.” Pangrèhing jajan waoe pa- njamboet damelipoen sakalangkoe ng tjepet, ngantos salebetipoen kalih woelan kémawon sampoen saged noembas siti ingkang tjalon kanggé perloe. Saladjengipoen amatah Algm. Indisch Architectenbureau ing Beta- wi kapoerih damel rèngrèngan. Ing tengah-tengahaning woelan April arta sampoen saged ngalempak, Zusters badé dateng, siti sampoen katoembas, renggrèngan tjalon wa- ngoening grija sampoen wonten, ... tjekak grija sakit Ka- tolík kaedegaken.

Tata rakiting grija sakit.

Toewan Ir. Schmutzer ngadjeng- aken sesorahipoen..... Amrih saéning rarakitan sageda atjèngkok gagrag énggal, toewan Schmutzer andatengi grija-grija sakit Éropah ingkang ageng-ageng ing tanah Djawi, lan inggih pikantoe pi- toeloenganipoen dirèktoeur-dirèk- toering grija sakit andadahaken awon saéning rarakitaning hospitaalipoen. Margi poenika, pandjenenganipoen pikantoeu gaganan-gaganan kanggé mangoen tjalon wangoning grija sakit. Antjer-antjer poenika waoe ladjeng kapasrahaken A. I. A. ing Betawi.

Prakawis ingkang bakoe: sadaja paviljoen kaadepaken mangétan, ma- ngilèn, perloenipoen hawa ing ka- mar-kamar ngrikoe lestantoena asrep (koel). Saben kamar dipoensoekani èmpèr pijambak.

Grija sakit Onder de Bogen poe- nika sapoenikanipoen saweg awoe- djoed: ingangsgebouw, paviljoen kanggé tjang sakit tjatjahipoen gangsal, grija operatie, grija kanggé gadah anak, papan ngoembahi mawi electiesch, lan Röntgen poenapa- déné bestralingsgebouw (papan kanggé nrawang saktipoen tjang t. b. c.).

Wekdal sapoenika paviljoen gang- sal waoe ingkang kanggé tjang sak- it saweg tiga kènging dipoeneng- gèni tjang sakit 30, ingkang nem gratis. Paviljoen ingkang kalih poe- nika temenipoen kanggé tetjangan sak- it ingkang boten (patos) gadah, nanging wekdal sapoenika dipoen- anggé dalem Kasoesteran roemijin. Grija paviljoen kalih ingkang sa- poenika dipoendalemi Zusters 12, poenika kasedijakaken kanggé tjang 32, ingkang nempelas ambajar sa- ngandaping mesti, ingkang nembel- las lalahanan.

Pandameling grija-grija dipoense- saé ing sasaged-sagedipoen lang- koeng-langkoeng papan kanggé am- bedèl (operatiegebouwen). Pandamel- ing operatiegebouw poenika mawi kasemantakaken roemijin dateng Dr. Deggeler Inspecteur babagan grija sakit.....

Atoer panoewoenipoen Ir. Schmut- zer.

Bakda andjalèntèrhaken prakawis- prakawis ing nginggil, Ir. Schmutzer ngatoeraken gènging panoewoen da- teng: prijantoe-prijantoe ingkang réréntjeng adeging grija sakit, i. p.

a. dateng Directeur Justitie ing- kang miteloengi sagedipoen pikan- toek bagéjan lotré; b. dateng pan- djenenganipoen toewan Goepernoer Jasper; c. dateng Mgr. A. van Velsen toewin Pastoe Superior; d. dateng Dr. Deggeler toewin dok- ter-dokter sanèsipoen; e. dateng sa- daja ambtenaar ingkang toemoet ka- ngélan sagedipoen pikantoeu siti; f. dateng toewan Bergman Semarang ingkang soeka pitoeloengan kapoek saé sanget ingkang boten kasadé wonten padagangan ngriki; g. da- teng Nilmy; h. dateng toewan An- dreas Gondangliopoera ingkang ka- ngélan ngantos saged toembas siti; dateng toewan: Verstraten ingkang miteloengi bekakas-bekakas tosan kalebet oegi ingkang kanggé kamar operatie. i. dateng kantja bestuur toewan Duyzings (sapoenika won- ten Semarang), pastoe Sterneberg (sapoenika wonten Betawi), kalijan Mr. Versteegh ingkang sampoen swargi.

Wasana, Ir. Schmutzer amoemoed- di soepados pakarjanipoen Moeder Gaudentia dalah Zusters-ipoen sa- gèda pikantoeu barkahing Pangéran.

Goepernoer Jasper medar sabda.

Bakda toewan Schmutzer, padoe- ka toewan Goepernoer Jasper me- dar sabda; Pandjenenganipoen ngan- dikakaken renaning panggalihipoen déné sadèrèngipoen djengkar saking Ngajogjakarta taksih saged meningi

ONTJÈN SEKAR GAMBIR MELATI.

KOEMARANIPOEN JAN PIETERSZOOEN COEN.

0

Béndjing tanggal 21 September 1929 poenika, kaleres tigangatoes taoenipoen sèdanipoen Goepernoer Djéndral Moerdjangkoeng!

Kaseboet ing dalem babad, mi- josipoen Djéndral Moerdjangkoeng waoe kala tanggal 5 Djanowari 1587, wonten ing Hoorn. Raman- ipoen asma Pieter Willem van Twisk, ingkang ing béndjing ladjeng san- toen asma Coen!

Taoen 1601—1607, toewan Coen njamboet damel wonten kantor Jus- tus Pescatore van Oudenairde ing Roem. Taoen 1607 waoe pandje- nenganipoen dateng Indija, mawi baita Nieuw Hoorn, wangsoel- ipoén doemoegi tanah Walandi kala tanggal 19 Maart 1611.

Nalika dateng Indonesia ingkang sapisanan, J. Ptz. Coen taksih apang- kat onderkoopman. Nanging wonten Indonesia katah lalabetanipoen. Mila sareng ngangkati wangsoel dateng Indija malih, i. p. kala tanggal 12 Mei 1612, pandjenenganipoen la- djeng winisoeda dados opperkoop- man, toer taksih mangagengi baita kalih. (bevelhebber). Tanggal 9 Fe- bruari 1613 Coen doemoegi Banten. Boten let dangoe, dateng Malakah, ngantos tanggal 3 Agoestos 1613; tanggal 14—29 September 1613, wonten Gresik.

Kala samanten Coen kaangkat déning G. G. Pieter Both dados boekhoudergeneraalipoen kantor- kantor, poenapadéné dados dirèk- toering sadaja kantoripoen Oost Indische Compagnie ing Banten toewin Djakarta. Déné blandjani- poen: f 150 ing dalem sawoelan...

Sakèndelipoen Djéndral Both, ing- kang anggentosi G. G. Reynst. Kala samanten Coen minggah pangkat da- dos directeur-generaalipoen sadaja kantor O.I.C. ing Indonesia, ngrang- kep dados pangangenging kantor- kantor ing Banten toewin Djakarta. Bajaranipoen mindak dados f 400 sawoelan.

Wasana tanggal 25 October 1617, Coen winisoeda Heeren XVII dados Goepernoer Djéndral.

Nalika Coen dados G. G., katah sanget lalabetanipoen, kadosta: ngre- bat Djakarta, ngedegaken lan an- djembaraken kita Betawi, neloekaken Banda, lss.

Margi makaten waoe boten maiben déné nalika wangsoel dateng Ne- derland (2 Februari 1623), sanget kinèringan sarta dados pangalema- ipoén Heeren XVII; ngantos pikantoeu tanda pangèngè-èngèt awarni ranté mas samedalinipoen pe- ngaos f 2000. Kadjawi poenika taksih pikantoeu tamèng pangaos f 400.

Wiwit November 1614 doemoegi September 1623, goenggoeng kem- palipoen toewan Coen pikantoeu pamedal langkoeng saking f 100.000, margi anggènipoen dados directeur generaall, G. G., damel kita Betawi, neloekaken Banda lss. ....

Saladjengipoen,.... kala tanggal 30 September 1627, Coen dados G. G. malih wonten Indonesia, ... Malem tanggal 21 September 1629,

andjenengi bikaking grija sakit ing- kang sanget modern kados déné Onder de Bogen poenika. Pandje- nenganipoen ngalemkana sanget da- teng toememenipoen, poenapadéné woelèding karsanipoen Ir. Schm. ngantos saged ngawontenaken grija sakit ingkang saèstoe kènging ka- wasthanan ambatèni sanget dateng kita toewin gèwest.... Inggih pan- djenengan toewan Schmutzer ing- kang mratikelaken doemoegining prakawis ingkang ndjilimet-ndjilimet pisan; lan soepados saged nga- degaken grija sakit modern pandje- nengan labeti njinaoe prakawis gri- ja sakit langkoeng-langkoeng toem- rap dateng Onder de Bogen. Na- lika koela mertamoe mriki ingkang roemijin pandjenengan irid ningali rakiting hospital poenika, koela na- moeng sarwa goemoen; koela soe- merep lan roemaos padamelan sar- ta kangélan kados poenapa kéma- won sagedipoen ngawontenaken gri- ja sakit ingkang saèstoe angengèni kamadjenan (modern). Saepami pandjenengan poenika ahli kadok- teran, prakawis-prakawis kados ma- katen poenika inggih mèmper ké- mawon: wangsoel pandjenengan dé- dé dokter prakawis waoe saja sanget andadosaken goemoen koela lan margi makaten poenika koela saja ngaosi sanget dateng pakarjan pa- ndjenengan ingkang saèstoe angédab- édab!....

Koela lan atas asma dalem Ingkang Sinoehoen kalijan P. A. A. Pakoealam, koela ngantarakèn éraming manah, poenapadéné soeka pambagé wi- loedjeng dateng adeging grija sakit poenika ingkang woedjoed: kasem-

Goepernoer Djéndral Coen sèda wonten Betawi....

Makaten prijantoeu ringkesan ba- badipoen Jan Pieterszooen Coen!

Toewan Moerdjangkoeng pantjèn kènging kawasthanan ingkang abe- badé babad wana wonten tanah kita! Jan Pieterszooen Coen ingkang am- boeka kamoeljanipoen nagari Wa- landi! Djéndral Coen inggih kènging dipoenwastani ingkang njoekani banda tanah djadjahan dateng Ne- derland!

Mila sanadyan sèdanipoen sam- poen 300 taoen, koemaranipoen tak- sih gesang doemoegi sapoenika lan doemoegi ing béndjing pisan! Te- gesipoen: asma lestantoen gesang; retjanipoen andjenggarang nge- ngrengaken kita Betawi!

***

Manawi lalampahanipoen J. Ptzn. Coen poenika kita manah lebet, kita ladjeng anggadahi koepija:

a. Minggahing daradjad, kedah mawi linambaran: pangodi, djoedjoer ing manah, toememen, setya, bo- ten wegah rekaos, kentjeng ka- repipoen! Mokal manawi sepen prakawis-prakawis poenika poen onderkoopman saged dados Ing- kang Witjaksana Goep. Djéndral. Pintera dipoenkados saged an- djaring angin, nanging manawi kontjatan wawatun waoe, inggih badé woeroeng dandosani!

b. Tjangan ingkang badé andjoen- djoeng daradjading bangsa toewin tanahipoen, kedah boten adrih rekaos, boten am- boedjeng betahipoen pi- jambak!

Kala djaman samanten, prijan- toen!, kékésahan ngambah segan- ten, saèstoe taksih rekaos toer ambebajani sanget! Baita-baita boten kados sapoenika. Kapinte- ranipoen tjang dateng oebeting lelajaran inggih boten kados dja- man samangké! Djaman samanten, noempak baita ngambah saganten poenika saminipoen toh njawal! Mangka,.... saking Nederland dateng Indija!

Éwasamanten, Jan Pieterszooen Coen boten adrih; boten wegah! Wohipoen: pandjenengan saged ambatang pijambak!

c. J. Ptzn. Coen... tjangan satoeng- gal,.... saged soeka kamoeljan sa- manten agengipoen dateng bangsa lan tanahipoen! Prakawis poenika dados katja benggal!

Goepernoer Djéndral Pieter Both anggènipoen ngalem Coen: „wong nom loeroes atiné, diwedèni, betjik boeboedèné, ora demen mendem, ora pambejan, toer sarwa tjokat mrantasi!”

Poenapa sadaja pantoenoe ing Indonesjah ngriki sami kadoeno- ngan wawatekan makaten poenika?? Tegesipoen: poenapa sami ngenggèni laksita darma?? Poenapa sami loe- roes ndjawi-nglebetipoen???

Prakawis poenika koela soemang- gaken para maos!

Pandan Wangi: 14 September.
Taklim: PATJAR MERAH.

CORRESPONDENTIE.

Sadèrèk ingkang toembas lot Ngidjon lantaran Sw. Tm. no- meripoen sampoen koela tjog- jogaken boten wonten ingkang tjotjog, dados boten wonten ingkang angsal.

Sad. Endrasoenoe, Manga- djab sili, Whan-Dhoe, Soera- pati, dipoenrantosaken. Sad. Kresnaamidjaja, boten perloe kapatjak, sebab karembag sam- poen tjekap.

Lantaran penningmeester K. W. Semarang kita sampoen tampi arta langganan kanggé kwartaal III kalampanan f 30,875. Kita matoer noewoen.

badaning gagajoean pandjenengan .... Wasana padoeka toewan Goep-ernoer maringi pangèstoe dateng para Zusters sageda djinangkoe ing Pangéran, bagas saras basoe ki ingkang pinanggih....

Makaten prijantoeu kirang-lang- koeng sesorahing prijantoeu kekalih waoe.... Wasana, grija sakit ka- bikak déning garwanipoen Goep-ernoer Jasper: „samangké grija sakit koela bikak!”.... pita soetra ing- kang kanggé njingget kori kanggé loemebet ladjeng kagoting del, wasana tamoe-tamoe kairid mlebet.

Ing ngriki taksih wonten ingkang pantes katjatet i. p. pandjenengan- ipoén Moeder pikantoeu tanda pa- ngèngè-èngèt saking para Katolik Ngajogjakarta awoedjoed harmo- nium ingkang tjalon dateng saking nagari Walandi.

Swara-Tama toemoet moemoedji moegi Onder de Bogen saged wi- dada adamel renaning panggalih Da- lem Hyang Paneboes.

Koela kaparingan
momongan istri
nama
Rr. ANCELLA
MOERRINI
sarta wiloedjeng.
B. MARGANA.
Bogor.

GAZELLE HUIS - ROEMAH GIDANG
MALIOBORO - DJOKJA - TELF. 508.

DJANGAN TERIMA BARANG JANG BARANGKALI KOERANG BAIK.

P. S. Atmasoedarma.

Toekang herlodji
dan Toekang emas.

Adres jang
moerah

DJOKJA   BANDOENG
Telf. 252   Telf. 226

boeat LONTJENG, HER-
LODJI dan PERKAKAS
EMAS.

Pembatja

SWARA TAMA,

dengan bawa lembaran
Swara Tama
dapat POTONGAN.

THEESERVIEZEN, 16 deelig	f 5,75
GASOLINE - LAMPEN	f 12,50

Koela brajat Djagalan Moentilan.

1) 1e. Achad.	3) 2e. Achad.	5) 1e., 2e., 4e. Achad.	7) 3e. Achad.
2) 1e. + 3e. Achad.	4) 1e. Achad tiap ² doa boelan.	6) 2e., 4e. Achad.	8) 4e. Achad.

Kita pikantoe kabat bilih pandjenenganipoen R. J. Djaja Atmadja, dokter R. Abdoelrahman, Kaptin Tionghoa, sadaja manggèn ing Moentilan, sabadoem dados warga Raad Kaboepatèn.